

Заборонені методи ведення війни

Застосування репресалій

Репресалії досить своєрідні в міжнародному праві, їх досліджують у межах різних контекстів. Репресалії **є заходами тиску**, які відступають від звичайних норм міжнародного права — їх здійснює держава у відповідь на незаконні дії, вчинені проти неї іншою державою — і **мають на меті змусити цю державу поважати закон та міжнародне право**. Однак в умовах збройного конфлікту стороні категорично заборонено використовувати репресалії як метод ведення війни.

Характеристика порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним;
- застосовується стороною супротивника стосовно тих осіб та об'єктів, які перебувають під її контролем;
- застосовується проти захищених осіб, цивільного населення чи окремих осіб, цивільних об'єктів;
- для визначення репресалій методом ведення війни вони повинні мати системний характер;
- застосування репресалій не є виправданим попередньо вчиненим порушенням у розумінні міжнародного права.

Репресалії — це форма здійснення нападу на захищених осіб, цивільне населення та цивільні об'єкти в умовах збройного конфлікту.

Репресалії в умовах збройного конфлікту можуть вважатися законними за умови наявності трьох складників:

- їх здійснюють **у відповідь** на попередній напад;
- вони **пропорційні** цьому нападу;
- спрямовані лише на **комбатантів і військові об'єкти**.

Репресалії **категорично заборонені** в умовах збройного конфлікту проти:

- поранених, хворих або осіб, які зазнали аварії;
- медичного персоналу;
- медичних підрозділів, транспорту та матеріалів;
- релігійного персоналу;
- військовополонених;
- цивільного населення та окремих цивільних осіб;
- цивільних об'єктів;
- культурних цінностей;
- об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення;

- природного навколишнього середовища;
- установок і споруд, що містять небезпечні сили;
- будівель і матеріалів, які використовують для захисту цивільного населення.

Відповідні норми про заборону репресалій закріплені:

- **стосовно захищених осіб:** у статті 46 Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949; статті 47 Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949; статті 13 Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949; статті 33 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949; статті 20 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977;
- **стосовно цивільного населення** у статті 51 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977;
- **щодо цивільних об'єктів** у статтях 52–56 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977.

Важливо розрізнити (1) репресалії, (2) акти помсти та (3) відплати. Так, акти помсти не санкціоновані міжнародним правом за будь-яких умов, а репресалії та акти відплати передбачені гуманітарним правом. Акти відплати — це дії, якими держава відповідає на недружні й водночас законні дії іншої держави (наприклад, взаємне видворення дипломатів).

У виняткових ситуаціях репресалії вважаються *допустимим примусовим заходом* у відповідь на попереднє порушення супротивною стороною МГП із метою припинення такого порушення. Щоби визначити, чи допустиме застосування репресалій, вони мають відповідати таким критеріям:

- **ціль** їх встановлення (можуть застосовуватися лише у відповідь на попереднє серйозне порушення МГП і тільки з метою спонукати супротивника дотримуватися закону та права);
- **крайній захід** (репресалії можуть застосовуватися лише як виняткова міра, коли немає інших законних заходів, які спонукали б противника поважати закон і право);
- **пропорційність** (дія репресалій повинна бути пропорційною порушенням, які вони мають на меті припинити);
- рішення вдатися до репресалій має прийматися на **вищому рівні влади**;
- визначений **термін їхньої дії** (репресалії повинні бути припинені щойно супротивник припинить порушення і виконає норму закону та права).

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)